

Genialen človek.

Črtica iz sodne dvorane. Spisal Fr. Serafin.

enavadna atmosfera je vladala v sodni dvorani. Niti poslušalci, niti porotniki, niti sodniki sami se niso mogli ubraniti vtisku, da imajo pred seboj nenavadnega — zločinca.

Na zatožni klopi sedi bled, suh človek, kateremu se na obrazu pozna, da nosi smrtno kal v sebi, in da ne bo dolgo, ko zatisne za večno svoje medle oči. Tega se zaveda prav dobro tudi sam, in vendar se bori z jekleno žilavostjo, s pravim junaškim pogumom za — ljubo prostost! . .

Več ko pol leta je trafil preiskovalnega sodnika. Štirikrat, petkrat je preklical svojo izpoved, potem pa pripovedoval — ah, kako pripovedoval! — nov — roman; a zdaj napenja svoje moči, da bi prepričal porotnike o svoji nedolžnosti in o krivičnosti obtožnice, ki jo je naperilo državno pravdnštvo proti njemu . . .

Vsak hip mu postane slabo. Njegov organizem je že ves nasičen z morfijem, katerega so mu dajali, ker njegova fantazija ni hotela mirovati in je prebdel po cele noči. Vsled tega se ga loteva omotica, in zdravnik, ki prisostvuje zaradi njega obravnavi, ima vedno dovolj posla ž njim. Navzlic temu ga ne zapusti ne za trenotek njegova bistrumnost, na vsa vprašanja odgovarja hitro, gladko, točno . . .

Njegov upadli obraz kaže genialne poteze, na njegovem čelu se karčitajo misli . . .

Kdo je in kaj je zakrivil?

Piše se za Prešerna, doma je na Gorenjskem, morda je celo kak oddaljen sorodnik velikega pesnika, zagovarjati pa se ima zaradi ponarejanja papirnatega denarja.

Bil je že enkrat prestal desetletno ječo zaradi tega zločina. A niti v ječi ni miroval. Nekega dne so našli na dvorišču ljubljanskega grada začet stotak. To je bilo nečuveno in je povzročilo največjo senzacijo! Kdo je to naredil? No, dognali so kmalu, da nihče drugi, nego Prešeren! . .

Seznanil se je bil s sinčkom kaznilničnega ravnatelja, ki je obiskaval realko. Delal je zanj risarske naloge in si pri tem priskrbel, kar je potreboval za svoj posel.

Pozneje enkrat je dobil pripomočke za to v kruhu in v --- otlí kosti! Ko pa so mu bili tudi te odvzeli, se je polastil včasí kje kakega ogla in potem risal ž njim bankovcé na zid v povečani obliki! . .

Njegovi falzifikati so vzbujali največjo pozornost in so izzivali naravnost občudovanje. In vse je bilo narejeno s prosto roko! . . Papir, pero in tuš — to je bilo edino, kar je on potreboval, da je izgotovil — stotak!

Brez intenzivnega dela in napornega truda seveda ni šlo! . . Eh, bili so bridko zasluženi ti bankovci, in kdo ve, če jih ni delal zgolj radi tega, ker ga je delo mikalo! Kdo ve, če bi bil sploh postal zločinec, ako bi bil dal kdo še v pravém času njegovemu po ustvarjanju hrepenečemu duhu drugo smer! . .

Tako pa se ga je bila lotila nekaka manija! —

Moral se je bil mlad oženiti. Njegova žena je navzočna pri obravnavi. Stara ni dosti nad osemindvajset let in jako čedna je. Videti je zelo ravnodušna. Njene oči se obračajo nekako začudeno proti zatožni klopi, kakor bi dvojila, je li to res njen mož, ki sedi ondi. Sicer pa je umljivo, da sta si bila ostala tako tuja. Bila še ni pol leta omožena, ko so ji ga bili odgnali prvikrat. Ko je prišel potem črez deset let spet domov, sta se komaj poznala. On je bil sicer ljubezniv ž njo, a imel ni skoro nič časa zanjo. Čudno! Prišedši komaj iz zapora, se je zapiral zdaj sam v malo podstrešno sobico ter delal, delal celo po noči! Njej se je zdel kot tujec, ki ne spada k hiši. In zdaj ga pogleduje z nekakim svetim strahom kakor človeka, ki stoji visoko nad njo . . .

Tudi on kaže le malo zanimanja do nje. Skoro prezira jo. A če mu za hip zastanejo oči na njej, se zdi, kakor bi se mu oživile in zaiskrile. Nemara, da jo vendar ljubi, pa da se sramuje izdati svoj čút. Mogoče tudi, da se vede tako, ker noče vzbujati pomilovanja pri ljudeh, ali pa ker noče težiti nje srca . . .

Bil je od nekdaj poseben človek. Starejši ljudje vedo povedati, da je že kot otrok ljubil samoto.

Dovršil je bil samo tri razrede ljudske šole — srednjih šol niti videl ni, in vendar, kako pisavo je imel in kako je znal risati!..

Slučaj je hotel, da so se bile ohranile njegove risbe izza časa, ko je še v šolo hodil. Veščaki se niso mogli zadosti načuditi, kako je znal že tistikrat s posamezno črto, s kako neznatno potezo izvrstno karakterizovati, pa naj je narisal že kako žival ali človeka.

Izjava, katero so podali strokovnjaki pismeno o njegovih delih in ki se je čitala pred porotniki, je bila pravi slavospev na njegovo izredno nadarjenost!

Tudi pri obravnavi sta bila dva izvedenca, ki sta, primerjaje risanje in pisanje na bankovcih z drugimi zatoženčevimi deli, odločno trdila, da predloženi falzifikati ne morejo biti od nikogar drugega, nego od njega. Zlasti način, kako je delal od nekdanj črko »r«, je bil zanj usoden.

Ko pa je videl, da je ves trud zaman in da se strokovnjakoma ne ubrani, se ga je lotila maščevalnost.

Skloni se pokoncu, obrne do svojih nasprotnikov ter ju vpraša:

»No, gospoda častita, ker vesta vse tako dobro in sta tako nezmotljiva, pa mi povejta še eno, povejta mi, kako sem napravil na bankovcih vodena znamenja?«

»Pač s kako kislino!«

»Kislin je mnogo. Kemija pozna sledeče —«. Naštel je celo vrsto kislin, da se je vse čudilo njegovemu znanju.

»Katero izmed teh kislin sem torej rabil?«

Izvedenca sta ugibala semtertja. A ko se je njemu tega zadosti zdelo, reče:

»Z nobeno kislino nisem tega naredil, čestita gospoda izvedenca, z nobeno!«

Razodel je nato s čudnim smehljajem svojo skrivnost. Bilo je čudovito, s kako enostavnimi sredstvi si je znal pomagati pri svojem poslu! Izgovorivši pa se obrne najprej proti sodnikom, potem proti porotnikom in naposled proti občinstvu ter pristavi z mirnim, a vznesenim glasom in zmagovalnim pogledom:

»To vprašanje sem stavil gospodoma zvedencema samo zaradi tega, da pokažem, kako postane človek lahko žrtev takih — učenjakov! . . .«

In učinek?

Pri zvedencih dolgi obrazi in osramočenje, pri sodnem dvoru začudenost in strmenje, pri porotnikih osuplost in spogledovanje, pri občinstvu najprej pritajeno hihiranje, potem pa splošen, gromek smeh! . . .

Poslej pa je bil čisto apatičen. Znal je, da je zaigral in doigral, znal, da ne bo nikdar več dihal prostega zraka! Bilo je videti, kakor bi se bil tudi po zunanjsčini kar hipoma izpremenil. Ves život mu je bil zlezel nekako na kup . . .

Obsodba se je glasila na novih deset let težke ječe. Vedeli so sodniki, vedeli porotniki, vedel najbolje on sam, da je ta kazen identna z dosmrtnim zaporom! —

»Genialen človek!« je zamrmral predsednik sodnega dvora svojima kolegoma, ko je bil proglasil obsodbo. »Toda, kaj se hoče?«

In poslušalci, ki so zapuščali sodno dvorano, so ponavljali drug za drugim:

»Škoda, da je prišlo s tem človekom tako, škoda! . . .« Nekdo pa je lakonično pripomnil:

»Usoda! . . .«

Kam hitim?

O kam hitim naprej brezupno
od lepih, sreče polnih dni?
Vse nade, cilje nedosežne
obup mi v srcu zaduši.

In v rosnem jutru so mi leta,
mladostnih sanj ti rajski čas!
A Vesne ni na licih mojih:
oči so vdrte, bled obraz.

O kam, do kam, o kje si, konec?
Ne vidim potov, skritih stez.
Na levo, desno mene buta,
nazaj, naprej življenja ples.

O svet, o blesk, o čar, razkošje,
bogastva moloh si idol!
Kaj vidim klete ironije,
krog glav prejasnih gloriol.

Lažnive na obrazih krinke,
izraz sočutja, smeh sladak,
a v srcu nosijo maksime:
Kdor je pošten, ta je bedak.

Bedak je ta . . . O kam hitim!
Izhoda iščem jaz zaman.
Moj čolnič tone v jezni vihri . . .
O kje si konec, kje pristan?

Fran Valenčič.

